

https://doi.org/10.31516/2410-5325.063.22

УДК 7.079:930](477)(045)

Д. І. Манелюк, викладач, кафедра хореографії, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

<https://orcid.org/0000-0002-0833-9821>

maneluk_d@i.ua

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ФЕСТИВАЛЬНОГО РУХУ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Узагальнено результати сучасних наукових розвідок вітчизняних дослідників, предметом розгляду яких є різновекторні складові вітчизняного фестивального руху. Проаналізовано мистецтвознавчі й культурологічні наукові статті та дисертаційні дослідження, у яких розглянуто окремі аспекти фестивальних практик. Історіографічний огляд виконано за регіональним і тематичним (який описує історичні процеси, організаційні особливості, філософський аспект, складову сучасної культурної комунікації та ін.) принципами.

Ключові слова: *фестиваль, фестивальний рух, фестивальна практика, історіографія.*

Д. И. Манелюк, старший преподаватель, кафедра хореографии, Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно

РАЗВИТИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ФЕСТИВАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Обобщены результаты современных научных трудов отечественных исследователей, предметом рассмотрения которых являются разновекторные составляющие отечественного фестивального движения. Проанализированы искусствоведческие и культурологические научные статьи и диссертационные исследования, в которых рассматриваются отдельные аспекты фестивальных практик. Историкографический обзор выполнен по региональным и тематическим (описывающим исторические процессы, организационные особенности, философский аспект, составляющую современной культурной коммуникации и др.) принципам.

Ключевые слова: *фестиваль, фестивальное движение, фестивальная практика, историография.*

D. I. Maneliuk, senior lecturer of the Department of Choreography, Rivne State Humanitarian University, Rivne

DEVELOPMENT OF THE NATIONAL FESTIVAL MOVEMENT: HISTORIOGRAPHICAL ASPECT

The aim of the paper is to carry out a historiographical review of the national scholarly studies, the subject of research of which is festival movement.

Research methodology. In the process of carrying out the research theoretical, historical and bibliographic and analytical methods were used.

Results. The growth of the national festival movement was influenced by the changes that began in the last decade of the last century. The practice of using festivals as a form of leisure has also intensified the academic community — philosophers, historians, scholars in culture studies, art historians, who have considerably broadened the research data base of the festival movement. The work of the researchers reflects the historical development process of the national festival movement, the types of the contemporary festivals and regional specific features of the process of conducting festival practices. All scholars are unanimous in concluding that the festival is a current form of the presentation of various types of arts and a promising trend for the development of culture, which effectively influences the revival and the development of the national cultural heritage.

Novelty. The research of national scholars whose subject matter is various aspects of the national festival movement is summarized.

The practical significance. The main findings and conclusions of the study are a contribution to the development of issues of the applied culturology. The substantive part of the research can be used in the preparation of lectures and special courses on the contemporary Ukrainian culture, cultural studies, applied cultural studies, sociology of culture, as well as in the system of retraining and professional development of specialists of the corresponding disciplines.

Keywords: *festival, festival movement, festival practice, historiography.*

Постановка проблеми. На активізацію вітчизняного фестивального руху вплинули зміни, що розпочалися в останньому десятилітті минулого століття. Практика використання фестивалів як форми дозвілля активізувала наукову діяльність. У працях дослідників фестивалів почали розглядати як перспективний напрям розвитку культури, актуальну форму презентації різних видів мистецтва, що ефективно впливає на відродження й розвиток національного культурного надбання. Сьогодні є немало наукових розвідок, присвячених різним аспектам фестивального руху, але практично немає історіографічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історичні аспекти фестивальних практик відображені в розвідках К. Берденникова, С. Виткалова (2016), Я. Іваницької, Ю. Московічової (2017), А. Пискач (2011), Н. Капустіної, З. Рось, І. Сікорської, О. Сичової (2013), Н. Товстоїят, Н. Усенко, Ю. Чекан, Є. Щоткіна та ін. Фестиваль як специфічна форма культурної комунікації вивчено в працях Л. Галеевої, С. Соболевської, С. Шумакової та ін. Фестивальному руху як чиннику культурного життя України кінця ХХ — початку ХХІ ст. присвячені розвідки С. Виткалова (2016), С. Зуєва (2007), О. Литовки (2013), А. Пискач (2011) та ін.

Мета статті — виконати історіографічний огляд вітчизняних наукових розвідок, предметом дослідження яких є фестивалі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтоді, як фестиваль увійшов до святкової культурної практики людства, він став предметом розгляду науковцями різних галузей. Так, історію становлення й розвиток вітчизняного фестивального руху досліджує Д. Зубенко. У статті «Розвиток фестивального руху в сучасній Україні» автор здійснює спробу узагальнити матеріал щодо розвитку вітчизняного фестивального руху. Водночас історичний аспект розвитку вітчизняного фестивального руху розкрито недостатньо, зокрема не подано відомостей про перших організаторів фестивалів часів незалежної України, взаємозв'язок історичного розвитку фестивалів та культурної політики країни тощо.

Вітчизняний науковець Р. Набоков (2013) у розвідці «Фестиваль у контексті святково-сміхової культури» розглядає фестиваль у культурно-історичному процесі, визначаючи його святково-сміхову складову. Виконаний дослідником аналіз святкових дійств античного театру засвідчив, що фестивальний принцип широко застосовувався в давньогрецькому театрі. Автор оприлюднив власну позицію щодо історії виникнення та розвитку фестивального руху в Європі та Україні, використовуючи матеріал мистецького життя Харківщини XIX–XX ст. Науковець переконаний у тому, що саме це місто (починаючи з другої половини XX ст.) популяризує такий культурний феномен, як фестиваль, який асоціюється з конкретним містом і місцевістю та «створює» певну семіосферу міста.

Щорічно збільшується кількість наукових публікацій, які стосуються регіональних особливостей сучасних фестивальних практик. Вивчаючи наукові доробки вітчизняних дослідників, можна з упевненістю стверджувати, що найактивніше в цьому напрямі працюють західні науковці, праці котрих оприлюднені в таких збірниках: «Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв», «Українська культура: минуле, сучасність, шляхи розвитку», «Культура України», «Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки», «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв», «Збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» та ін. У цих збірках опубліковано десятки наукових розвідок. Географію фестивалів Закарпаття розглядає в одноіменній науковій розвідці Н. Гоблик-Маркович, детально аналізуючи локальне розташування фестивалів у кожному з районів Закарпатської області. Також науковець є автором узагальненої карти всіх видів Закарпатських фестивалів. Приємно відзначити, що у статті не лише констатовано факти,

а й описано перспективні напрями розвитку фестивального туризму конкретних районів області.

Фестивальний рух на Хмельниччині був предметом розгляду Л. Баженова, О. Ільїнської, П. Слободянюка, Т. Стан, М. Трунової та інших дослідників. Так, деякі аспекти проведення культурно-мистецьких фестивалів Хмельниччини на початку XXI ст. описує М. Трунова (2014, с. 105–107). Висвітлюючи основні тенденції фестивальних практик у 2000–2013 рр., дослідниця узагальнила сучасний досвід реалізації режисерських задумів щодо проведення фестів та намітила шляхи подолання існуючих проблем.

Аналізуючи наукові розвідки дослідників Львівщини, ми зіткнулись із парадоксальною ситуацією — практичною відсутністю (трапляються лише поодинокі випадки, наприклад, конкурсно-фестивальному руху на Львівщині присвячена наукова стаття О. Сергієнко (2011, с. 63–64) повноцінних наукових розвідок, де б досліджувався фестивальний рух краю. Це в той час, коли Львівщина є регіоном з багатою історією активного використання різноманітних фестивальних практик, а м. Львів сьогодні позиціює себе як культурну столицю України, де практично щодня проходить якийсь фестиваль. На фоні відсутності оприлюднених наукових доробок щодо фестивального руху краю в місцевих засобах масової інформації, зокрема в електронних виданнях і на офіційних сайтах м. Львів та районних центрів області, щоденно оновлюються відомості — анонси (переважно рекламного змісту) щодо проведення різноманітних фестивалів.

Загальні тенденції фестивального життя м. Луцьк стали предметом розгляду Л. Ігнатової, О. Лапчук (2015), В. Скуратівського, С. Чернецької та ін. Так, Л. Ігнатова в наукових розвідках «Музичний салон як феномен сучасної культури» та ««Фрески у Zaleski» як рецепція салонної культури» вивчає історію фестивалю співаної поезії та авторської пісні «Оберіг», який проходить у м. Луцьк. В. Скуратівський досліджує організаційні аспекти підготовки та проведення місцевого міжнародного фестивалю «Берегиня». С. Чернецька — розглядає внесок В. Скуратівського в розвиток фестивального руху краю. О. Лапчук описує фестивальне життя м. Луцьк останнього десятиріччя XX ст., матеріал, використаний науковцем, має історичну цінність (2015, с. 88–89).

Натомість, значною можна визнати працю рівненських дослідників, серед котрих — Ю. Бобанич, С. Виткалов, Г. Горох та ін. У 2012 р. опубліковано статтю Ю. Бобанич, присвячену фестивальному та конкурсному руху на Рівненщині, у якій висвітлено чотири мистецькі фест-проекти, що відповідали міжнародному статусу: це конкурс

молодих виконавців «Шоу-«Західний регіон», рок-фестиваль «Тарас Бульба», джазовий фестиваль «Art Jazz Cooperation» та джазовий фестиваль «Jazz Bez». Це не повний перелік фестивалів, що проходили на Рівненщині на період написання статті (2012 р.), а, зважаючи на активний розвиток фестивального руху краю у 2012–2017 рр., наукове дослідження, розпочате Ю. Бобанич, не продовжено. Дослідник С. Горох описав специфіку проведення фестивалів та їх регіональні особливості, а також у науковій розвідці проаналізував хорові фестивалі Рівненщини після відновлення державної незалежності України.

Фестивальні практики східного, центрального й південного регіонів країни в науковій літературі представлено окремими розвідками К. Давидовського (м. Київ), О. Жеребцова (Автономна республіка Крим), М. Крипчука (Луганщина), Ю. Москвічової (Вінниччина), О. Сичової (Автономна республіка Крим) (Сичова, 2013), Н. Усенко (Харківщина) (Усенко, 2013), О. Яцков (Автономна республіка Крим) та ін.

Так, М. Крипчук у статті «Розвиток сучасних фестивалів мистецтва на Луганщині початку ХХІ ст.» (Крипчук, 2013, с. 148–149) описує найзначущіші (на думку автора) мистецькі фестивалі регіону початку нового тисячоліття; науково обґрунтовує місце регіональних мистецьких фестивалів у синтетично-художньому просторі, яке, згідно з дослідником, є сферою взаємодії різних видів мистецтва. У науковій розвідці запропоновано авторський підхід щодо класифікації фестивалів за принципом популяризації того чи іншого виду мистецтва.

Харківські молодіжні фестивалі ХХІ ст. розглянула Н. Усенко (2013) у розділі «Мистецтвознавство. Архітектура» Вісника Харківської державної академії дизайну і мистецтва (2013 р.). У публікації розкрито особливості найбільших молодіжних фестивалів Харківщини, що проводилися у 2000 рр.; проаналізовано вплив молодіжних фестів на різні аспекти художнього життя міста. Н. Усенко розглядає на прикладі найнестандартнішого (адже в процесі його організації використовуються новітні форми, наприклад, перформанс, відео-арт, відеоінсталяції тощо) з усіх сучасних проектів — фестиваль «Non Stop Media» (Усенко, 2013, с. 134), а також творчі концепції, мету, завдання, функції молодіжних фестивалів.

Особливості еволюції мистецьких проектів — конкурсного й фестивального молодіжних рухів м. Київ — дослідив К. Давидовський, зокрема еволюцію таких столичних міжнародних музичних фестивалів: «Віртуози планети» та «Київські літні музичні вечори», — на прикладі яких науковець доводить вплив фестивальної культури на формування мистецького середовища м. Київ.

Спробу розглянути особливості регіональних фестивальних практик Криму у ХХ ст. здійснено в дисертаційному дослідженні О. Яцкового. Серед наукових розвідок – фестивалі академічної музики, що проходили в Криму.

Найповнішою науковою працею, у якій відображено фестивальний рух Криму, вважаємо дослідження, опубліковане у Віснику Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (2013 р.) О. Сичовою (2013). У цій статті висвітлено особливості Кримських фестивалів, що проводилися в період з 1991 р. по 2013 р. включно.

Сучасні тенденції фестивально-конкурсного руху на Вінниччині досліджує Ю. Московічова, аналізуючи особливості розвитку культурно-мистецьких процесів, що відбуваються в період після відновлення державної незалежності України в означеному регіоні. Мистецтвознавець за допомогою соціологічного аналізу описав динаміку провідних фестивалів регіону (фестивалі «VINNYTSIA JAZZFEST», «Музика в монастирських мурах», «Струни вічності», «Зоряна мрія», «ВІННИЦІянський», «Подільська лялька», «Барвінкове кружало», «Живий вогонь», «Operafest-Tulchyn» та ін.) (Московічова, 2017, с. 118–120). Дослідниця висвітлила організаційні особливості (кількісні показники, географію учасників, охоплення сценічних майданчиків тощо) процесу проведення зазначених культурно-мистецьких проєктів.

Прикро визнавати той факт, що мистецтвознавці Тернопільщини, Поділля, Донеччини, Херсонщини та Миколаївщини досі не надали узагальнених результатів проведених культурологічних досліджень такої невід'ємної складової сучасного культурно-мистецького життя, як фестивальні практики рідного краю. Адже у вітчизняних наукових періодичних виданнях не виявлено повноцінних наукових розвідок, що відображають фестивальне життя зазначених регіонів.

Проблеми розвитку сучасного фестивального руху стали об'єктом дослідження таких науковців, як: Ю. Ареф'єва, С. Виткалов (2016), Д. Зубенко, О. Корольчук, О. Литовка, А. Плисак, Л. Пчелінцева, Ю. Пономаренко, М. Швед (2016) та ін.

О. Литовка акцентує на тому, що сучасний культурний простір України характеризується потужним розвитком фестивального руху. Саме він, на думку дослідника, підтримує та допомагає розвиватися виконавцям (усіх жанрів мистецтва), самим жанрам (хореографічним, музичним, театральним та ін.) і напрямам, які здебільшого залишаються поза увагою вітчизняних засобів мас-медіа та преси (Литовка, 2013, с. 111–113). Фестивальний рух О. Литовка ототожнює з імпульсом до самоствердження та прояву індивідуальності активної молоді у ХХІ ст.

На відміну від попереднього дослідника, А. Пискач у статті «Фестивальний рух у культурному житті України кінця ХХ — початку ХХІ ст.: нефольклорні тенденції», опублікованій у збірнику «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», розглядає нефольклорні ознаки фестивального руху в українському мистецтві, указуючи на те, що в сучасному інформаційно-культурному просторі фестиваль «переростає» своє суто мистецьке значення, перетворюючись на «потужне соціальне явище» (Пискач, 2011, с. 93).

У науковій розвідці Ю. Ареф'євої описано феномен фестивального руху крізь призму реальності культури повсякдення. Музичні, естрадні, етнографічні та інші фестивалі, проведені на теренах України, характеризуються науковцем у контексті вітчизняного мистецтва кінця ХХ ст. Особливу увагу Ю. Ареф'єва приділяє культурно-історичній, естетичній та образній експлікації фестивалю як святкового та видовищного простору.

Аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв України Л. Пчелінцева присвятила наукове дослідження (статтю) фестивальному руху столиці в період з 1990 по 2013 рр. (Пчелінцева, 2015, с. 169–174). У процесі вивчення фестивальних практик дослідниця виокремлює два види проведення фестивальних практик. До першого належать ті, які продовжують традиції радянського періоду, а до другого — що презентують нові тенденції розвитку мистецтва. У розвідці наголошується: саме для другого виду характерна більша відкритість форми і змісту, вони є аналогами європейських проєктів.

Наукова розвідка Д. Зубенко стосується особливостей розвитку фестивального руху в сучасній Україні, у якій науковець виокремлює позитивні та негативні ознаки сучасних фестивалів і можливі шляхи поліпшення ситуації.

Видова типологія фестивалів стала предметом розгляду плеяди молодих вітчизняних науковців, серед котрих особливості розвитку театральних фестивалів в Україні досліджували М. Близнюк (вивчає театральні фестивалі як форму культурного співробітництва), Л. Кадірова (описує досвід проведення міжнародного театального фестивалю жіночих монодрам «Марія»), О. Сливка (розглядає фестиваль «Коломийські представлення в контексті розвитку вітчизняного театального мистецтва кінця ХХ — початку ХХІ ст.»), С. Соболевська (досліджує фестивальне мистецтво аматорських театрів як засіб міжкультурної комунікації) та ін.

Відносно активною можна визнати роботу науковців, предметом розгляду яких стали музичні фестивалі. Такий висновок сформульовано після опрацювання значного масиву інформації вітчизняної

наукової періодики, у якій лише за останнє десятиріччя опубліковано результати наукових досліджень понад 25 науковців. На особливу увагу заслуговують розвідки Ю. Репіна (досліджує історію проведення оперних фестивалів), О. Пономаренко (вивчає особливості організації музичних фестивалів європейських країн), Лі Шуай (вивчає джаз у сучасному фестивальному просторі України), З. Рось (автор кількох наукових праць, що відображають основні тенденції розвитку джазового фестивального руху в Україні в період відновлення незалежності (1991–2012 рр.)), О. Баташева (досліджує історію розвитку фестивального руху як складової світового джазового руху) та ін.

Сучасні музичні фестивалі стали предметом дисертаційних досліджень Б. Шведа (розглядає тенденції, концепції, функції, акультураційні та інкультураційні процеси міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні «Київ Музик Фест», «Контрасти», «Два дні і дві ночі», «Форум музики молодих») (Швед, 2006, с. 3) та С. Зуєва (тема дослідження – музичний фестиваль як семіотичне утворення та його функціонування в семіосфері міста) (Зуєв, 2007, с. 5).

Фестиваль як форма дозвілєвої практики використовується не лише в мистецьких проектах. Так, таку форму у сфері науки описували А. Наумовець, О. Мирончук, у сфері циркового мистецтва – В. Гребенюк, Н. Кобзов, у сфері реклами – Д. Перишков, Т. Попова та ін., у сфері книговидавництва – О. Афанов, Л. Бейліс.

Практична реалізація фестивальних практик стимулювала науковців публікувати дослідження, що розкривають організаційні аспекти. Лише у вітчизняній періодиці за останні 5 років таких наукових робок налічується понад тридцять. У розвідках деяких дослідників наведені узагальнені результати процедури підготовки й організації конкретних фестивалів – приміром, І. Бермес описує досвід проведення фестивалю «Золотоверхий Київ» та його роль у фестивальному русі України (Бермес, 2015, с. 150–155); С. Іванова презентує досвід проведення фестивалю «Віртуози 2013», О. Сливка – театрального фестивалю «Коломийські представлення», О. Сердюк – описує культурні зв'язки харків'ян із вагнерівським фестивалем у Байроті, досвід проведення фестивалів «Open Air» презентує Ю. Репін, фестивальну практику CASE-STUDY в площині наукових досліджень вивчає Б. Периль; розвідка Ю. Рибак стосується особливостей проведення дитячого фестивалю-конкурсу «З народного джерела»; К. Мошкова вивчає особливості організації фестивалів, концертів і роботи джаз-клубів в Америці.

Організаційні аспекти проведення різножанрових фестивалів розкриті в дослідженнях Л. Бейліс (щодо книжкових фестивалів),

І. Бермес (2015), Ю. Репіна, З. Рось (організаційні засади музичного фестивального руху), М. Близнюк, Л. Кадрової, О. Сливки (театральні фестивалі), П. Мазур, В. Рогозіна (організація фестивалів дитячої творчості), Т. Попової (особливості проведення фестивалю реклами), С. Шумакової (методики проведення циркових фестивалів) та ін.

Особливо, на нашу думку, зацікавлюють праці Н. Усенко (дослідження стосуються використання сучасного технічного обладнання, зокрема засобів мультимедіа під час проведення фестивалів) (Усенко, 2013, с. 134–136) та З. Шимчик (вивчає особливості діяльності менеджера-організатора фестивалю, виокремлює його функціональні обов'язки та здійснює порівняльний аналіз роботи менеджерів-організаторів успішних вітчизняних фестивалів).

Висновки. У зв'язку з новими тенденціями та явищами в сучасному мистецтві, фестивальна тематика набула особливої актуальності й потребує подальших досліджень як у мистецтвознавчому, культурологічному, так і в історіографічному аспектах.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням та аналізом праць вітчизняних науковців, предметом розгляду яких є фестивальний рух.

Список посилань

- Бермес, І. Л. (2015). Організаційні засади музичного фестивального руху в Україні. *Культурологічна думка*, 8, 150–155.
- Виткалов, С. В. (2016). Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора. *Культура України. Серія: Культурологія*, 52, 182–190.
- Габчак, Н. Ф. (2013). Фестивальний туризм Закарпаття та його регіональна політика. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 44, 256–262.
- Гоблик-Маркович, Н. М. (2013). Географія фестивалів Закарпаття. *Науковий вісник НЛТУ України*, 23, 389–395.
- Зуєв, С. П. (2007). *Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова)*. (Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства: 17.00.01). Харківська державна академія культури. Харків.
- Крипчук, М. В. (2013). Розвиток сучасних фестивалів мистецтв на Луганщині початку ХХІ століття. *Мистецтвознавчі записки*, 24, 148–153.
- Лапчук, О. (2015). Фестивальне життя Луцька на зламі тисячоліть: як це відбувалося. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*, 7, 88–93.
- Литовка, О. (2013). Фестивальний рух України періоду її незалежності. *Вісник КНУКіМ. Серія: Соціальні комунікації*, 2, 111–115.

- Московічова, Ю. О. (2017). Сучасні тенденції музичних фестивалів Вінниччини. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*, 24, 126–133. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2017_24_22
- Набоков, Р. Г. (2013). Фестиваль у контексті святково-сміхової культури. *Культура України*, 43, 118–126.
- Онацький, М. Ю. (2016). Сучасний стан та перспективи розвитку фестивального туризму у місті Харкові. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, 5, 145–150.
- Пискач, А. (2011). Фестивальний рух у культурному житті України кінця ХХ – початку ХХІ ст.: нефольклорні тенденції. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету* (Т. 2), 17, с. 90–93. Рівне.
- Пчелінцева, Л. І. (2015). Основні тенденції розвитку фестивалів сучасного мистецтва в Києві кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 34, 169–174.
- Сергієнко, О. (2011). До питання конкурсно-фестивального руху народників Львівщини (кінець ХХ – початок ХХІ століття). *Збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2, 63–67.
- Сичова, О. В. (2013). Сучасні тенденції фестивального руху Криму. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 4, 201–205.
- Трунова, І. М. (2014). Деякі аспекти проведення культурно-мистецьких фестивалів у Хмельницькій області: початок ХХІ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 105–112.
- Усенко, Н. О. (2013). Мультимедія в мистецькому процесі Харкова (на прикладі фестивалю молодіжних проєктів «Non Stop Media»). *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*, 1, 134–136.
- Швед, М. Б. (2006). *Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі. 1990–2005 рр. (Автореферат дисертації кандидата мистецтв.: 17.00.01)*. Львів.

References

- Bermes, I. L. (2015). Organizational fundamentals of the music festival movement in Ukraine. *Cultural Studies*, 8, 150–155. [In Ukrainian].
- Vitkalov, S. V. (2016). Festival movement as a cultural phenomenon of the present: analysis of the regional vector. *Culture of Ukraine. Series: Cultural Studies*, 52, 182–190. [In Ukrainian].

- Gabchak, N. F. (2013). Festival tourism of Transcarpathia and its regional policy. *Collection of scientific works of the Military Institute of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 44, 256–262. [In Ukrainian].
- Goblik-Markovich, N. M. (2013). Geography of Transcarpathian festivals. *Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine*, 23, 389–395. [In Ukrainian].
- Zuiev, S. P. (2007). *Modern cultural space and semiotics of the music festival (the case of Kharkiv) (Thesis of the candidate of art studies: 17.00.01)*. Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Kripchuk, M. V. (2013). Development of contemporary art festivals in Luhansk region at the beginning of the 21st century. *Art scene notes*, 24, 148–153. [In Ukrainian].
- Lapchuk, O. (2015). Festival life of Lutsk at the turn of the millennium: how it happened. *Scientific herald of the Lesia Ukrainka Eastern European National University. Historical sciences*, 7, 88–93. [In Ukrainian].
- Lytovka, O. (2013). Festival movement of Ukraine during its independence. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Social Communications*, 2, 111–115. [In Ukrainian].
- Moskovichova, Yu. O. (2017). Modern trends in music festivals in Vinnytsia. *Ukrainian culture: past, modern, ways of development. Art studies*, 24, 126–133. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2017_24_22. [In Ukrainian].
- Nabokov, R. G. (2013). Festival in the context of festive and laugh culture. *Culture of Ukraine*, 43, 118–126. [In Ukrainian].
- Onatskyi, M. Yu. (2016). The current state and development prospects of the festival tourism in the Kharkiv. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economy. Country Studies. Tourism*, 5, 145–150. [In Ukrainian].
- Piskach, A. (2011). Festival movement in the cultural life of Ukraine of the late 20th – early 21st century: non-folkloristic tendencies. *Ukrainian culture: past, modern, ways of development: a collection of scientific works of the Rivne State Humanitarian University (Vol. 2)* 17, 90–93. Rivne. [In Ukrainian].
- Pchelintseva, L. I. (2015). The main tendencies of the development of contemporary art festivals in Kyiv of the late 20th – early 21st century. *Current issues of history, theory and practice of artistic culture*, 34, 169–174. [In Ukrainian].
- Sergienko, O. (2011). The competition and festival movement of the populists of Lviv region (the late 20th – early 21st century). *Collection of scientific works of young scientists of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 2, 63–67. [In Ukrainian].
- Sychova, O.V. (2013). Contemporary trends of the Crimean festival movement. *Bulletin of the National Academy of Leaders of Culture and Arts*, 4, 201–205. [In Ukrainian].

- Trunova, I. M. (2014). Some aspects of cultural and art festivals in the Khmelnytsk region: the early 21st century. *Bulletin of the National Academy of Leaders of Culture and Arts*, 1, 105–112. [In Ukrainian].
- Usenko, N.O. (2013). Multimedia in the Kharkiv artistic process (using the Non Stop Media Youth Projects Festival as an example). *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts. Art studies. Architecture*, 1, 134–136. [In Ukrainian].
- Shved, M. B. (2006). *The development trends of international festivals of the contemporary music in Ukraine at a new stage. 1990–2005 (Abstract of the thesis of the candidate of arts: 17.00.01)*. Lviv. [In Ukrainian].
Надійшла до редколегії 14.01.2019 р.